

Molenbiotoop

DOOR G. DE VRIES*)

Molenbiotoop is de gehele omgeving van de molen, voorzover die omgeving van invloed is op het goed functioneren van de molen als maalwerktuig en als monument.

Zo luidt de definitie.

We zouden het ook op een andere manier onder woorden kunnen brengen...

't Was vakantie. We besloten om een fietstocht in de omgeving te gaan maken. Want juist op de fiets ontdek je de mooiste plekjes. We stippelden de tocht uit in Zuidwestelijke richting. De wind was matig en kwam uit het Noordwesten, we hadden hem dus in de rug.

Toen we het dorp al een eindje achter ons hadden en een aantal boerderijen waren gepasseerd lag het prachtige vlakke landschap voor ons.

We genoten van de puur Nederlandse openheid van de velden. En temidden daarvan ontdekten we een draaiende molen. Reeds van verre zagen we de wieken rondgaan.

Het landweggetje slingerde. Dan weer links, dan weer rechts van ons zagen we de wiekendraaier zijn werk doen.

En ons gesprek ging over de mulder en zijn milieuvriendelijke werktuig.

We hadden het gevoel: 'Zo hoort het eigenlijk! Geen storende gebouwen of begroeiing bij de molen en voldoende windvang om de energie uit de wind te halen.'

Ook dit is biotoop, in dit geval dus een goede.

Ons land telt een groot aantal verenigingen en stichtingen die zich bezig houden met molenbehoud. Zij stimuleren het molenbehoud, voeren het beheer over molens en vullen het beleid aan van Rijk, Provincie of Gemeente.

Kortom, er wordt enorm veel energie, vrije tijd en geld gestoken in ons molenbestand. Het behoeft geen betoog dat onze molens, gezien de gevarieerdheid in typen en plaats, dat ruimschoots verdienen.

Tot 1970 beperkte het molenbehoud zich tot het in bouwkundig goede staat houden van de molen als statisch monument.

Maar een molen is een instrument dat gemaakt is om werk te verrichten. Het laten draaien of malen van een molen garandeert het beste onderhoud!

Dat zagen ook enkele molenliefhebbers zo rond 1970 in en zij organiseerden zich in het Gilde van Vrijwillige Molenaars.

Zij verzorgen de opleiding tot vrijwillig molenaar zoals elders in dit blad wordt uiteengezet. Door de meer dan 500 geslaagde leden van dat gilde werden de molens weer LEVENDE monumenten die elk weekend draaien of malen.

Tenminste... als zij de wind in hun wieken kunnen vangen.

En dat blijkt heden ten dage helaas lang niet overal meer mogelijk te zijn!

De situatie die onze fietsers op vakantie aantroffen was ideaal, maar zo langzamerhand is dat een uitzondering in ons dichtbevolkte land.

We zijn nu in een situatie gekomen waarin molens in bouwkundig goede staat verkeren – althans het merendeel – en vrijwilligers bereid zijn ten koste van veel vrije tijd de molens in bedrijf te stellen, **maar waarin door bebouwing of begroeiing van die molens vaak geen wind meer waait!**

WIND NODIG

Is al die arbeid van jaren dan voor niets geweest? Als we ons niet snel bewust worden van het sluipende gevaar dan zou het antwoord wel eens 'ja' kunnen zijn. Als we met onze plannen voor bebouwing en begroeiing geen rekening wensen te houden met de molens dan is al het werk van restauratie, herstel, herbouw, opleiding enz. inderdaad voor niets geweest!

Dan zullen vrijwilligers niet meer met de molen kunnen werken en omdat stilstand bij deze monumenten zeker verval betekent, verdwijnen ze op den duur. Dan zal ons land niet meer het unieke molenland bij uitstek zijn.

En wie is in staat op lange termijn de voordelen daaromtrent tegen elkaar af te wegen? De molen blijkt het vaak tegen nieuwbouw te moeten afleggen. Economische belangen die in cijfers hard zijn te maken, winnen vaak de strijd tegen de molen die andere waarden vertegenwoordigt.

Waarden waarvoor onze deskundigen nog geen methode hebben gevonden om ze in klinkende munt om te zetten. De weegschaal slaat dus uit naar de verkeerde kant en de molen legt het loodje.

Daarvan zien we overal de resultaten: Keurige nieuwbouwwijken met een uitgespaard parkje waarin de lamgeslagen molen op de volgende restauratie staat te wachten. En er moesten dan ook zo nodig bomen naast geplant.

Naast gebouwen vormen begroeiingen echter een zeker zo fnuikend en minder grijpbaar gevaar. Overheden en burgers die de molen een goed hart toedragen werken soms, zonder dat zij zich dat direct bewust zijn, mee aan grootscheepse windbelemmering.

KASTANJEBOMEN

Een gemeente – het is een praktijkgeval – was bereid bij de dorpsuitbreiding met de molen rekening te houden door niet dichter bij de molen te bouwen dan 200 meter en de nokhoogten van de nieuwe bebouwing te beperken. Toen de wijk klaar was plantte men vervolgens 100 meter vanaf de molen een hele straat vol kastanjabomen! Niemand heeft daar aanstoot aan genomen. Nu we vijftien jaar verder zijn reiken de bomen tot boven de nokken der daken en zij zullen doorgroeien tot meer dan 20 meter hoogte. Zij ontnemen de molen met hun grote kronen alle wind.

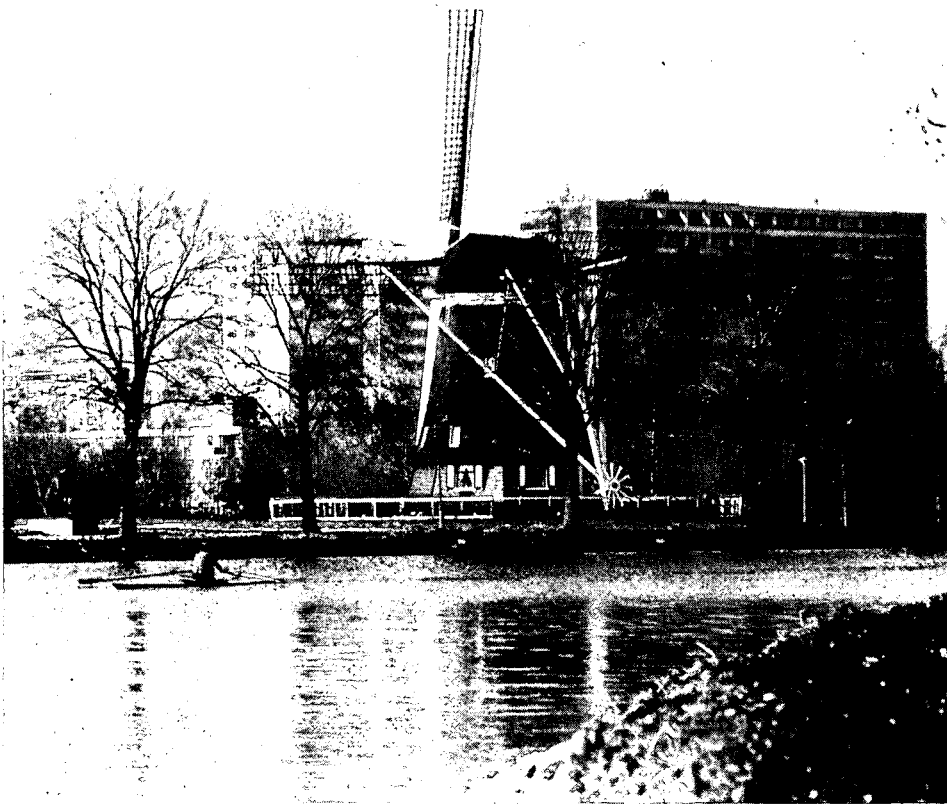
Ook in tuinen van particulieren schuilt het gevaar, om maar niet te spreken van windsingels om volkstuinten, sportcomplexen en begraafplaatsen.

Bomen zijn prachtig in bepaalde landschappen, maar niet overal. Het open Noord- en Zuidhollandse landschap verdraagt geen dichte begroeiing, en zeker niet in de omgeving van windmolens.

Met 'De molen van Piet' te Alkmaar werd weinig rekening gehouden bij het planten van bomen.

*) de heer G. de Vries is stafmedewerker van de Vereniging De Hollandsche Molen.

De 'Riekmolen' te Amsterdam; hoge flatbouw en bomen nemen de noodzakelijke wind weg.

WETENSCHAPPELIJK VASTGELEGD

We komen nu bij de vraag wat nog wél en wat niet toelaatbaar is bij molens.

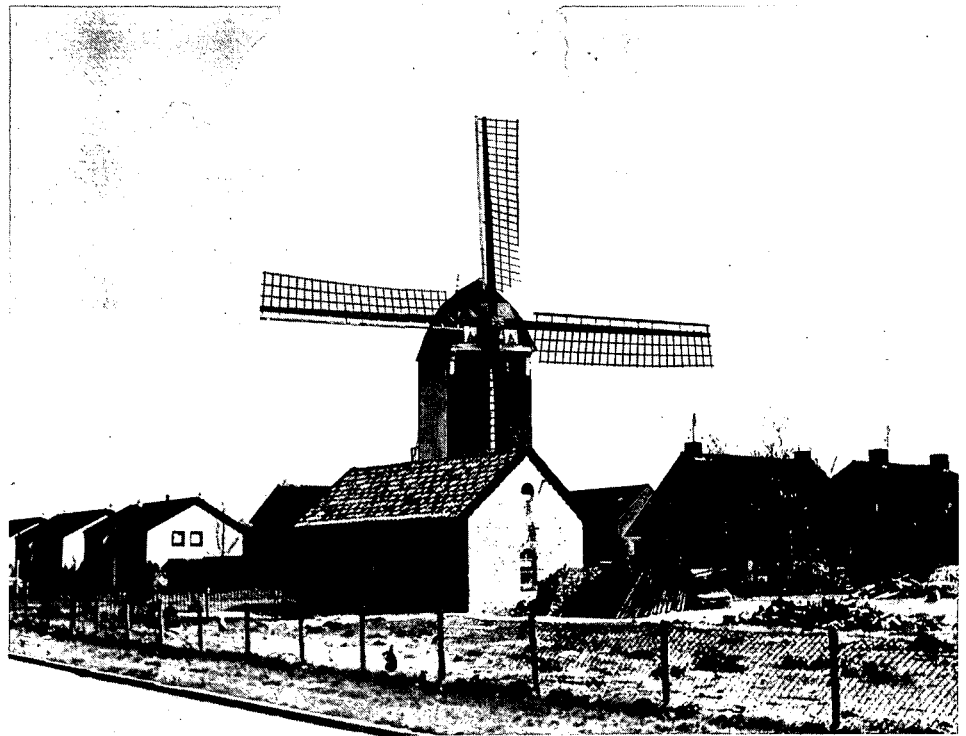
De Vereniging 'De Hollandsche Molen' heeft op deze vraag een antwoord gegeven door de uitgave van het rapport 'De inrichting van de omgeving van molens' uitgegeven in augustus 1982.

Hierin staat objectief en wetenschappelijk onderbouwd wat aan bebouwing rond een molen nog toelaatbaar is wil deze kunnen blijven functioneren.

Deze vereniging heeft samen met het Gilde van Vrijwillige Molenaars de zgn. **Biotoopwacht** opgericht. De taak van de biotoopwacht is om die gevallen te signaleren waarin het fout dreigt te gaan (of al gegaan is) bij

Achteruitgang van een waardevolle biotoop.

De gesloten standerdmolen te Beuningen (Gld.) in het vrije veld (1968) en 10 jaar later.

een molen. Problemen van windbelemmering kan men aanmelden bij de **Centrale Meldkamer** van de biotoopwacht die de Vereniging 'De Hollandsche Molen' heeft ingesteld.

'BIOTOOPNET'

Ongeveer tachtig biotoopwachters verspreid over het hele land vormen een biotoopnet dat onder leiding staat van de Heer E. Smit te Wormerveer. Hij zendt de biotoopwachters regelmatig informatie over op handen zijnde bestemmingsplannen of wijzigingen daarin. *Het is van het grootste belang dat dit werk aan de basis doorgaat.* Iedere molenliefhebber die een molenbedreigende situatie aantreft kan dit melden aan de Centrale Meldkamer.

Maar niet alleen aan de basis dient gewerkt te worden. Ook de plannenmakers, de stedenbouwkundigen en de hoveniers moeten op de hoogte zijn.

De suggesties die staan vermeld in bovengenoemd rapport om te komen tot algemeen aanvaardbare richtlijnen zouden door Rijk, Provincie en Gemeente overgenomen moeten worden. Slechts dan zal worden voorkomen dat een gemeente die veel geld ter beschikking stelde voor de restauratie van een molen zelf via foutieve beplanting of bebouwing die molen tot een dood monument veroordeelt.

ALLEEN LEVENDE MOLENS HEBBEN TOEKOMST

Alleen door de molen de kans te geven datgene te doen waarvoor hij gebouwd werd, en dat is malen, zal blijken dat alle geld en energie niet voor niets zijn geweest. Alleen wind motiveert de vrijwilliger met de molen te malen.

Alleen draaiende en malende molens zijn voor toeristen interessant.

Hoe zal de omgeving van de Van Tienhovenmolen te Wolfshuis (Lb.) worden als de plannen tot het afgraven van het plateau van Margraten doorgaan? De plaatselijke boeren tekenden op deze wijze protest aan tegen deze heilloze plannen.

Foto: P. Mellaart B.V., Maastricht.

De foto's bij dit artikel zijn, voor zover niet anders vermeld, van de vereniging 'De Hollandsche Molen'.

Als ieder nu eens in eigen omgeving begon. Als gemeentebesturen dit onderwerp nu eens serieus op de agenda plaatsen.

Als... ieder kan dit naar zijn eigen situatie wel verder invullen.

We denken dan aan waterschappen in verband met de peilbeheersing; windwatermolens zijn evenzeer afhankelijk van een goede water toe-, en afvoer; aan beekomlegging waardoor watermolens droog-komen te staan; aan ruilverkavelingen waarbij met een beetje meer zorg en aandacht de molen had kunnen blijven functioneren.

Zeker is dat we ons bewust moeten worden dat vele van onze molens zich in een uiterst precare situatie bevinden.

De zorg voor een goede biotoop is van het allergrootste belang.

Een goede biotoop is de redding van de molens, verhoogt de belevingswaarde van dit monument en daarmee de leefbaarheid van de omgeving.

In 1964 werd in Venetië tijdens een congres van architecten, werkzaam in de monumentenzorg vastgesteld:

'Het bouwkundig monument is niet te scheiden van zijn omgeving, die eveneens beschermd behoort te worden, of zij nu van landschappelijke of van architectonische aard is.'

Dit geldt wel in het bijzonder voor de molen.

Nadere informatie of inlichtingen:

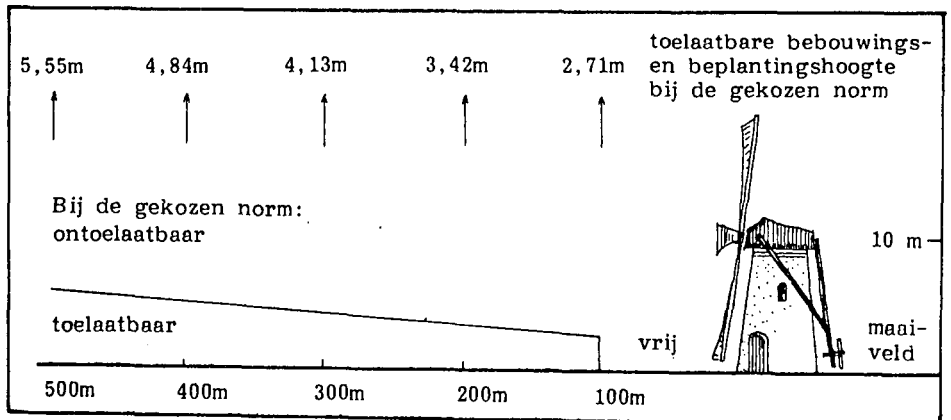
centrale meldkamer biotoopwacht.

Kantoor: 020-238703.

na 19 uur: 02513-12166.

Contributie 1985

Ook voor dit jaar wordt een extrabijdrage boven de minimum-contributie gevraagd om onze activiteiten ongehinderd te kunnen voortzetten. Doet U ook mee?

Voorbeeld van de toepassing van de regels voor de windbelemmering bij een grondzeiler.

Voorbeeld van de toepassing van de regels voor de windbelemmering bij een stellingmolen.

